

Finansdepartementet
Postboks 8008 Dep
0030 OSLO

Deres ref.:
Saksbehandler: VEV
Vår ref.: 08/8976
Dato: 19.09.2008

Høringsvar- Etiske retningslinjer for Statens pensjonsfond Utland

I forbindelse med evalueringen av de etiske retningslinjer for Statens pensjonsfond – Utland (SPU) har Finansdepartementet sendt et notat på offentlig høring.

Helsedirektoratet er fagdirektorat blant annet på tobakksområdet, og gir med dette innspill i forhold til fondets investering i tobakksindustrien.

Høringsfristen er den 15. september 2008. I avtale med Valborg Lie hos dere den 10. september, fikk vi forlenget fristen til den 19. september.

Helsedirektoratets anbefaling

Helsedirektoratet anbefaler negativ filtrering overfor tobakksindustrien da den produserer et sterkt helseskadelig produkt.

Norske helsemyndigheter har stort fokus på å redusere helseskadene i vår befolkning ved å iverksette tiltak som reduserer forbruket av tobakk. Samtidig observerer vi at tobakksindustrien har dreiet sin oppmerksomhet mot befolkningsgrupper i Øst-Europa, Asia og Afrika. I flere av disse landene er de nasjonale myndighetsorganene svakt utviklet og befolkningen gis ikke tilsvarende beskyttelse som den norske befolkningen. Norge arbeider aktivt gjennom internasjonale organisasjoner, blant annet WHO, for å bistå disse landene i å utvikle en sterkere tobakkspolitikk. Dersom Norge støtter tobakksindustrien ved å fortsette å investere i denne industrien, står dette i direkte motstrid til vårt arbeid som helsemyndighet, og investeringene kan oppfattes å være uetisk. Det vises til WHO's Rammekonvensjon for forebygging av tobakksskader, se mer om dette nedenfor. Et flertall av befolkningen oppgir også at de er uenige i at SPU investerer i tobakksindustrien.

Helsedirektoratet anbefaler at Statens Pensjonsfond Utlandet ikke investerer i tobakksindustrien selv om dette vil kunne medføre at fondets avkastning vil reduseres noe.

Bakgrunn

Vi har notert oss at det er et mål med evalueringsprosessen å fange opp innspill som kan styrke fondets etiske profil. Vi har også merket oss at finansdepartementet har flere hovedpunkter som det ønskes diskusjon om, hvorav ett er vurdering av

[Helsedirektoratet Divisjon folkehelse og levekår](#)

Avd. tobakk

utelukkelsesmekanismene. Departementet har i den forbindelse uttalt at man vil avvente innspill fra høringsinstansene før man tar stilling til hvilke utelukkelseskriterier som skal innføres. De aktuelle virkemidlene er *negativ filtrering*, der hele bransjer utelukkes på grunn av et produkt (for eksempel våpen, alkohol eller tobakk), *uttrekk* av selskaper fra porteføljen, for eksempel begrunnet i selskapets adferd, eller *eierskapsutøvelse* som innebærer bruk av rettighetene som eier av aksjer i et selskap, for å forsøke å påvirke selskapet til å handle på en måte som er ønskelig sett fra investors side.

Det fremgår av det aktuelle høringsnotatet at det i den offentlige debatten har vært foreslått at man gjennom filtrering bør utelukke investeringer i selskaper som produserer eksempelvis tobakk, pornografi og pengespill. I NOU 2003:22 drøftet Graver-utvalget også andre kriterier for filtrering utover filtrering av våpen som ved normal anvendelse bryter med grunnleggende humanitære prinsipper, men fremmet ikke forslag om dette. Da de etiske retningslinjer ble behandlet i Stortinget ble det fremmet forslag om å utelukke også tobakk fra investeringene, men dette fikk ikke flertall.

For fullstendighetens skyld opplyses det at Helsedirektoratet (tidligere Sosial- og helsedirektoratet) avga høring til NOU 2003:22 Forvaltning for fremtiden høsten 2003, jf vårt brev av 28.11.2003 (Deres referanse 03/03878).

WHO's rammekonvensjon

Tobakksbruk er den største, forebyggbare dødsårsaken i verden i dag. Dette var grunnlaget for at WHO tok initiativ til en global avtale viet tobakkskontroll og -forebygging. WHO sin tobakkskonvensjon (Framework Convention on Tobacco Control) trådte i kraft i 2005 og har i dag 160 parter (av WHO's 193 medlemsland). Konvensjonen er et av de viktigste verktøyene innenfor internasjonal tobakksforebygging i tida framover.

Konvensjonens formål er å beskytte nålevende og framtidige generasjoner mot de ødeleggende helsemessige, sosiale, miljømessige og økonomiske følgene av tobakksbruk og eksponering for tobakksrøyk. Den tar sikte på å kontrollere tobakksproduksjon, -omsetning og -forbruk. Dette kan skje gjennom avgifter, helsefaremerking, forbud mot eller strenge restriksjoner på reklame, beskyttelse mot passiv røyking, produktregulering og forbud mot salg av tobakk til mindreårige. Videre oppfordres landene til å sørge for finansiering av nasjonale programmer for forebygging, røykeslutt og informasjon og til å samarbeide om tiltak for å begrense eller motarbeide smugling.

Konvensjonen maner til forsiktighet overfor eventuell uheldig påvirkning fra tobakksindustrien. En av de allmenne forpliktelsene i konvensjonen er at "Partene skal, i utformingen og gjennomføringen av sin offentlige helsepolitikk når det gjelder forebygging av tobakkskader, ta forholdsregler for å beskytte denne politikken mot kommersielle og andre interesser knyttet til tobakksindustrien, i samsvar med sin nasjonale lovgivning", jf artikkel 5.3.

Negativ filtrering av tobakksindustrien

Grunnlaget for negativ filtrering av tobakksindustrien er at tobakk som produkt har så vidt omfattende negative konsekvenser for den globale folkehelsen at SPU ikke bør investere i denne industrien.

Tobakk og helseskader

Bruk av tobakk fører i dag til noen av de største helseproblemene i verden som kan forebygges. Røyking er en av de viktigste risiko- og årsaksfaktorer til hjerte- og karsykdommer, lunge- og luftveissykdommer og flere kreftformer, deriblant lungekreft. I Norge er det estimert at det årlig dør omkring 6700 mennesker av røykerelaterte sykdommer. Hjerteinfarkt er den hyppigste dødsårsaken knyttet til røyking, dernest kreft og luftveissykdommer. Det er beregnet at annenhver faste bruker dør som følge av tobakksrelaterte sykdommer. I tillegg fører tobakksrelaterte sykdom til en lang rekke ikke-dødelige lidelser som reduserer den enkeltes livskvalitet. Disse kjensgjerningene har medført at tobakk som produkt har en svært spesiell stilling i dagens samfunn. Selv om det i utgangspunktet er et lovlig produkt, er og bør det være underlagt særlige restriksjoner. På verdens basis dør det årlig nærmere fem millioner mennesker på grunn av tobakksbruk. I 2030 er tallet beregnet å øke til åtte millioner, hvorav 80% av dødsfallene vil skje i utviklingsland.

Uttrekk av tobakksindustrien

Selv om vi mener at det er mest hensiktsmessig å ta i bruk negativ filtrering overfor tobakksindustrien, vil det etter vår vurdering også være grunnlag for å ta i bruk uttrekk av tobakkselskapene, idet industrien over lengre tid har opptrådt i strid med grunnleggende etiske normer. Vi har tidligere begrunnet dette i vårt hørings svar til NOU 2003: 22 ved vårt brev av 28.11.2003. Det vises også til en omfattende WHO rapport¹ der det blant annet heter om tobakksepidemien: "Som alle epidemier har også tobakksepidemien en smittekilde som sprer sykdom og død. I dette tilfellet dreier det seg ikke om en virus, en bakterie eller andre mikroorganismer, men om en industri og dens forretningsstrategi". Sammendrag av denne rapporten vedlegges.

Eierskapsutøvelse

På grunn av de globale helseproblemene tobakk fører til, er det uetisk å investere i tobakk som produkt. Det er følgelig ikke aktuelt å ta i bruk eierskapsutøvelse som virkemiddel.

Folks holdninger til tobakksindustrien og investering i SPU

Det heter i høringsnotatet blant annet: " Som det ble vektlagt i Graver-rapporten, må de etiske retningslinjene baseres på stabilt normative hovedlinjer. Fondet forvaltes på vegne av den norske befolkningen, som er representanter for ulike etiske syn, og det er usikkerhet om hvilke etiske standpunkt fremtidige generasjoner vil innta. Det er et formål med denne evalueringen å sikre fortsatt bred oppslutning om de etiske retningslinjer...."

I forbindelse med at Stortinget i april 2003 behandlet et forslag om å "avvikle investeringer i tobakksprodusenter", uttalte Kristin Halvorsen: "Som finansminister har jeg et ansvar for at fondet blir forvaltet på best mulig måte i samsvar med det norske folks ønsker. Spørsmålet jeg må stille er derfor, hvorvidt vi kan anta at brede lag av

¹ Report on the Global Tobacco Epidemic, MPower, WHO 2008, <http://www.who.int/tobacco/mpower/en/>

befolkningen ser på tobakk på den måten forslagsstillerne gjør. Dette er et spørsmål jeg mener det er naturlig å komme tilbake til i forbindelse med den varslede evalueringen av de etiske retningslinjene.”

Legeforeningen iverksatte høsten 2007 en meningsmåling vedrørende folks holdning til SPUs investeringer. Resultatene viste at 68% er helt eller delvis uenige i at Oljefondet investerer i tobakksindustrien.

I denne sammenheng viser vi også til en uttalelse fra en uavhengig ekspert tilknyttet WHO som mener at ekskludering av selskaper som i seg selv er lovlige, men som produserer et produkt som potensielt kan skape stor skade som tobakksprodukter, er et svært viktig virkemiddel.² Hun uttaler videre at dersom det norske pensjonsfondet selger seg ut av tobakksbransjen vil dette skape en viktig presedens og bli en modell til etterfølgelse.

Helsedirektoratet gjennomførte i 2003 en kampanje hvis formål var å synliggjøre tobakksindustriens kyniske og uetiske framferd for å øke salget av egne produkter. Formålet med kampanjen var å bidra til at befolkningen mer bevisst kunne ta stilling til industrien, og gjennom det, ta avstand fra produktene. Denne kampanjen, sammen med en rekke andre tiltak helsemyndighetene har iverksatt over de siste 5 årene, har bidratt til at andel dagligrøykere i Norge i denne perioden er redusert fra 29 til 22 %. Dersom Norge tar aktivt stilling til og fortsetter å investere i tobakksindustrien når det er mulig å avslutte disse investeringene, kan dette oppfattes å undergrave helsemyndighetenes arbeid i Norge.

Vennlig hilsen

Bjørn-Inge Larsen
Helsedirektør

Godkjenningstekst

Kari Huseby
ass. divisjonsdirektør

² Publisert www.norwatch.no , 09.09.08